

Motion

1984/85:650

Anna Wohlin-Andersson m. fl.

En sammanhållen skärgårdspolitik

Sverige har 270 mil kuster samt stora skärgårdar och otaliga öar. Det borde vara ett riksintresse att hålla dessa delar av vårt land starka och levande. I stället förs en politik, som är så ologisk och dåligt samordnad att stora delar av vår skärgård riskerar att avfolkas.

Samtidigt som alla politiska instanser på såväl kommun-, läns- som riksnivå talar lyriskt om vikten av en levande skärgård, så fattar samma politiska instanser, eller under dem lydande statliga verk, beslut som försvårar, ja, ofta gör det omöjligt för skärgårdsborna att stanna kvar.

De viktigaste näringarna ute i skärgården är naturligtvis fiske och jordbruk. Därtill kommer småindustri, turistnäring, skogsbruk och vattenbruk. Det aviserade förslaget om fritt handredskapsfiske längs ost- och sydkusten, det fortfarande gällande beslutet att inte permanenta det för öborna så viktiga transportstödet och en fastighetstaxering, som grundats på fastigheternas vackra utsikter och inte på avkastningsmöjligheterna och därför lett till orimligt höga taxeringsvärden, allt detta bidrar till att den regionalpolitiska satsning som många länsstyrelser gjort och gör i skärgården hotar att gå i kvav.

Den svenska skärgården är inte bara ett livsvillkor för en del av vår befolkning och underbara platser för trötta turister, den är också Sveriges yttersta utpost mot eventuella fiendeland. Det är skärgårdsbornas ögon och öron som skall hjälpa marinen att upptäcka och slå larm om någon kränker vårt svenska luftrum eller våra svenska farvatten. Hur behandlar vi då dessa yttersta utposter av vårt land och de människor som där skall bo och arbeta?

Sjöfartsverket lade år 1960 fram ett program för en långt gående rationalisering av fyrväsendet innefattande åtgärder för omläggning till automatisk drift och övervakning och därmed sammanhängande avbemannning. Vid den tiden fanns det sammanlagt 62 bemannade fyrplatser och dessutom 15 fyrskepsstationer runt landets kuster. I dag är fyrautomatiseringen helt genomförd. Samtliga fyrrar sköts från en centraldator i Norrköping. Där sitter en driftsingenjör och övervakar hela processen. På sikt räknar sjöfartsverket med att datorn i centralmonitorn blir så avancerad att den själv klarar av alla tekniska rutiner.

Det är möjligt att datorn kan göra detta. Men en centraldator kan aldrig ersätta alla de bortrationaliserade levande människor som med vakande ögon och stor lokalkännedom skötte en mängd uppdrag vid sidan om själva fyrvaktarjobbet.

1935 fanns det 95 lotsplatser. I dag är 30 kvar. Ett betydande antal

arbetstillfällen och därmed åretruntboende har alltså försvunnit.

SMHI har rationaliserat genom att dra in bemannade väderstationer. 1980 drog man in stationen på Husarö och den på Rödkallen, 1981 Grundkallen, 1982 Sydostbrotten, 1983 Furuögrund och 1984 Smögen. Nu står Visingsö på tur.

När tullverket ålagts att spara har det år efter år tittat på de små, utspridda verksamheterna i stället för att se efter vad det går att spara i de större orterna. Följden har blivit att den nuvarande regeringen har lagt ner kustposteringsarna i Arkösund, Piteå och Marstrand. Resultatet av detta är att hela Sankt Annas skärgård blivit utan närbelägen bevakning och att Piteå blivit vad man skulle kunna kalla en vit fläck på kartan. Det här drabbar både åretruntboende och turister genom minskade möjligheter för samhället att inskrida vid olycksfall, militära kränkningar, tjuvfiske, skogsbränder på öar osv.

Vägverket brister många gånger när det gäller att se till att det finns en god allmänväg fram till viktiga stödjepunkter vid kusten. Den sista biten kan utgöras av en dålig sekundär väg eller en enskild väg med påföljd att det blir svårare för bofasta, turister, militärer och tillsynsmyndigheter att snabbt komma ut till hamnar, båtar och försvarsanordningar. Naturvårdsområden bildas, men pengar att underhålla dem finns inte. Vidare växer öar igen.

Andra myndigheter som är inblandade i skärgårdens infrastruktur är domänverket, fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen och frivilliga räddningsorganisationer. De åtgärder som vidtagits har förmodligen ansetts riktiga ur resp. verks synpunkt, men de sammanlagda effekterna blir förödande. Arbetstillfällen försvinner, hus och öar ställs öde (utom några veckor på sommaren), vårt senska försvar mister en mängd frivilliga och kunniga stödjepunkter, och främmande ubåtar kan manövrera långt in i våra skärgårdar.

Det finns nämligen också försvarsaspekter att lägga på skärgårdspolitiken. Många av de krav som i dag i allt större utsträckning ställs på försvarsmakten i skärgårdsområdena har i hög grad sin grund i bristen på en samordnad skärgårdspolitik. Det svenska totalförsvarets resurser är i stor utsträckning vad det civila samhället kan erbjuda i form av personal, tjänster och varor. När det civila samhället genom åtgärder eller brist på åtgärder tvingar bofasta skärgårdsbor att "gå i land", då försvagas den svenska beredskapen. Försvaret av utarmade skärgårdar och tomma kuster kommer att bli dyrt för det svenska totalförsvaret när man i efterhand skall betala notan.

1982 fick vi en förordning om handläggning av vissa personalfrågor i statlig verksamhet utmed rikets kuster. Enligt denna förordning skall den myndighet som planerar inskränkning av personal som har direkt betydelse för tillsyn och övervakning av kusterna meddela berörd länsstyrelse. Om länsstyrelsen inte anser sig kunna godta förslaget skall den lämna ett yttrande med förslag om organisation, huvudmannaskap, finansiering och kostnadsfördelning vid fortsatt bemanning. Tanken är riktig men tyvärr är förordning-

en otillräcklig. Länsstyrelserna har varken makt eller medel att genomföra sina intentioner.

När arbetsmarknadsutskottet förra året behandlade vår motion om en sammanhållen skärgårdspolitik, hänvisade utskottet till de pengar länsstyrelserna får till regionala utvecklingsprojekt. Detta är att kringgå problemet: dessa pengar är helt otillräckliga till den verksamhet vi här talar om, och det är enligt vår uppfattning inte alls säkert att det är den vägen vi skall gå. Länsstyrelserna måste ha medel så att de kan göra de undersökningar, ta de kontakter och föra de förhandlingar som behövs. Det är dock ofta svårt att komma till beslut på grund av att många parter är inblandade. Vi anser att regeringen måste ta ett ansvar för att beslut kommer till stånd och att medel ställs till förfogande för den part som får i uppdrag att sköta verksamheten.

Sedan vi förra året väckte vår motion om behovet av en sammanhållen skärgårdspolitik har, som vi påpekat ovan, kustposteringsarna i Piteå, Marstrand och Arkösund lagts ner. Här visar sig avsaknaden av en samordning av samhällets insatser i kustbandet mycket tydligt: samtidigt som Piteå och norra delen av Östergötlands skärgård förlorat sin närbelägna kustbevakning så finns i t. ex. Furusund en kustbevakningsstation med 24 timmars bevakning på ena sidan sundet och sjöfartsverkets lotsstation med 24 timmars bevakning på andra sidan.

Vidare har sedan förra året fyra automatiseringen fortsatt såväl som nedläggningen av bemannade väderstationer. Fyrstationerna Hanö och Utklippan på sydkusten har avbemannats. Idö lotsplats utanför Västervik hotas av avbemannning, åtminstone vissa tider på dygnet, genom sjöfartsverkets planer på omfördelning av personal längs denna kuststräcka. Regeringen säger i årets budgetproposition nej till två nya tjänster som tullverket äskar för att bemanna ett nytt bevakningsfartyg. Regeringen anser att dessa tjänster skall tas från sambandscentralerna, vilket innebär en försvagning av dessa. Tullverket har också haft intentioner att lägga ner sambandscentralen i Kungshamn.

I årets budgetproposition föreslås att tullverket får 450 000 kr. till försöksverksamhet med regional ledningscentral i östra tullregionen. Detta har vi i en annan motion sagt nej till, för antingen fungerar inte tekniken, och då är pengarna bortkastade, eller också fungerar tekniken, men då kommer det att gå ut över bemanningen på de sambandscentraler och kustposteringsarna som finns längs ostkusten.

Samtidigt som allt detta sker fortsätter regeringen sin jordbruksfientliga politik och planerar att införa fritt handelskapsfiske längs ost- och sydkusten i allmänhet utan ersättning till fiskevattensägarna.

På plussidan kan nämnas att regeringen medverkat till att Svenska Högarna och Nidingen även i fortsättningen kommer att vara bemannade genom samarbete mellan olika intressenter. Regeringen har också enligt ett frågesvar i riksdagen ställt sig positiv till en medverkan så att Gotska Sandön och Stora Karlsö även i fortsättningen kan bemannas året runt. De här sista

exemplen visar att det går att få positiva lösningar till stånd genom samarbete mellan olika medintressenter om viljan finns. Men exemplen visar också att vägen dit i dag är alltför krånglig. Det finns inga utarbetade rutiner att följa.

För att stoppa den successiva avfolkningen av våra kuster och öar och för hela landets bästa behålla och utveckla en levande skärgård måste det till en riksomfattande samordning av samhällets olika insatser i dessa delar av vårt land. Denna samordning skall förhindra att de positiva satningar många länsstyrelser gör i "sina" skärgårdar omintetgörs av andra samhälleliga beslut. Denna samordnande instans skall också förhindra att skärgården avfolkas genom att olika statliga verk var för sig vidtar åtgärder som för resp. verk kan förefalla rimliga men som sammantagna bidrar till kustbygdernas avfolkning. Vidare skall denna samordnande instans kunna "ta hand om" länsstyrelsernas samordningsförslag och ha makt och medel att genomföra dessa för det mesta mycket vettiga förslag.

I Finland har man uppmärksammat de här problemen och tillsatt en skärgårdsdelegation i anslutning till Handels- och Industriministeriets kansli. Vi bifogar den lag om främjande av skärgårdens utveckling som trädde i kraft den 1 januari 1984 i Finland.

Med anledning av vad vi ovan anfört hemställer vi

att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att samordna skärgårdspolitiken.

Stockholm den 17 januari 1985

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c)

PÄR GRANSTEDT (c)

KJELL A. MATTSSON (c)

AGNE HANSSON (c)

LARZ JOHANSSON (c)

KARL-ANDERS PETERSSON (c) P.-O. ERIKSSON (c)

GUNNAR BJÖRK (c)

i Gävle

FINLANDS FÖRFATTNINGSSAMLING

1981

Utgiven i Helsingfors den 6 juli 1981

Nr 494–506

INNEHÅLL

Nr		Sidor
494	Lag om främjande av skärgårdens utveckling	881
495	Lag om ändring av 11 § sjukförsäkringslagen	883
496	Lag angående ändring av 2 och 3 §§ lagen om statsunderstöd åt medborgar- och arbetar-institut	884
497	Lag angående ändring av 3 § lagen om allmänna finansieringsunderstöd åt kommunerna	885
498	Förordning angående ändring av 1 och 5 §§ förordningen om skärgårdsdelegationen	886
499	Lag om ändring av byggnadslagen	887
500	Förordning angående ändring av 2 § förordningen om allmänna finansieringsunderstöd åt kommunerna	890
501	Statsrådets beslut om ändring i kommunindelningen mellan Oravais, Lillkyro, Vörå och Yli-härmä kommuner	891
502	Statsrådets beslut om överföring av en lägenhet, en lägenhetsdel och områden från Lohtaja kommun till Kannus kommun	892
503	Ministeriets för inrikesärendena beslut om överföring av ett område från Virdois stad till Ruovesi kommun	893
504	Ministeriets för inrikesärendena beslut om ändring av kommunindelningen mellan Oulainen stad och Merijärvi kommun	894
505	Ministeriets för inrikesärendena beslut angående rättelse av statsrådets beslut om överföring av vissa lägenheter, lägenhetsdelar och områden från Nykarleby stad till Alahärmä kommun	895
506	Finansministeriets beslut angående ändring av 1 § finansministeriets beslut om redovisnings-verken	896

Nr 494

Lag

om främjande av skärgårdens utveckling

Given i Nådendal den 26 juni 1981

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Allmänt stadgande

Skärgårdens utveckling främjas på sätt i denna lag stadgas.

2 §

Lagens syfte

Med åtgärder av stat och kommun bör man sträva efter att bevara den fasta bosättningen i skärgården genom att för befolkningen skapa tillräckliga möjligheter till utkomst, samfärdsel och basservice samt efter att skydda

skärgårdens landskapsbild och natur för miljöskador.

3 §

Begreppet skärgård

Till skärgård anses höra sådana öar i havsområdet och i insjövattnedragen som saknar fast vägförbindelse.

Genom statsrådets beslut kan till skärgård även anses böra sådana öar som har fast vägförbindelse samt sådana områden på fastlandet till vilka den mest ändamålsenliga förbindelsen går sjöledes och vilka i övrigt i fråga

Regeringens proposition 23/81

Statsutsk. bet. 9/81

Stora utsk. bet. 15/81

99—1981

018100059V

om sina förhållanden kan jämföras med skärgård.

4 §

Stödjande av näringslivet

För främjande av skärgårdens näringsliv bör vid inriktning av stödåtgärder, som vidtages i enlighet med annan lagstiftning, skärgårdens särförhållanden anses såsom en omständighet som ökar behovet av stöd.

5 §

Trafik- och transportservice

Staten bör försöka sörja för att skärgårdens bofasta befolkning till sitt förfogande har en med hänsyn till boendeförhållandena, utkomst-betingelserna och skötseln av nödvändiga angelägenheter erforderlig trafik- och transportservice, som är så smidig som möjligt samt avgiftsfri eller prismässigt skälig.

Då till skärgårdens bofasta befolkning utgår ersättning av statsmedel för kostnader för ovan i 1 mom. nämnda resor, skall färd som sker således beaktas såsom merkostnad på sätt varom särskilt stadgas.

6 §

Basservice och specialservice

Utöver vad i 5 § är stadgat bör stat och kommun draga försorg om att skärgårdens bofasta befolkning har tillgång till övrig basservice samt i skärgårdsförhållanden nödig specialservice till skälig kostnad och på skäligt avstånd.

Såsom i 1 mom. avsedd basservice anses sedvanlig närservice i fråga om hälso- och socialvården, skol- och kulturvården, handel och telekommunikationer samt elenergi.

7 §

Statliga arbetsplatser

Staten bör i egenskap av arbetsgivare sträva efter att bevara statliga arbetsplatser i skärgården. Ämnar statligt ämbetsverk eller statlig inrättning minska antalet arbetsplatser i skärgårdskommun eller i skärgårdsdel av annan kommun, skall i saken först begäras skärgårdsdelegationens utlåtande.

8 §

Planering av områdenas disposition

I planer som avses i byggnadslagen (370/58) samt i motsvarande planer som rör skärgården och till denna hörande vattenområden bör särskilt de i 2 § stadgade målen beaktas.

9 §

Skärgårdskommun

Statsrådet förklarar såsom skärgårdskommuner de kommuner i vilka skärgårdsförhållandena utgör ett väsentligt hinder för kommunens utveckling. Statsrådet kan av synnerliga skäl besluta, att stadgandena om skärgårdskommun tillämpas även på skärgårdsdel av annan kommun.

Då kommun förklaras såsom skärgårdskommun och område såsom kommuns skärgårdsdel, skall detta grunda sig på den bofasta befolkningens storlek i vederbörande skärgård och dess andel av kommunens befolkning samt på trafikförhållandena och svårigheterna i fråga om tillgången på basservice.

10 §

Skärgårdskommuns ekonomiska ställning

När stödåtgärder inriktas på ovan i 9 § avsedda kommuner, skall kommunens ekonomiska ställning beaktas såsom en omständighet som påverkar understödets storlek, om annorstädes inte annat är stadgat eller föreskrivet.

11 §

Handhavandet av skärgårdsfrågor i kommun

I ovan i 9 § avsedd kommun finns för skärgårdsfrågor ett organ som kan utgöras av en nämnd, en sektion av kommunstyrelsen eller en av kommunstyrelsen tillsatt kommission, beroende på den i skärgården bosatta befolkningens andel i kommunen samt övriga omständigheter. Utgör kommun i sin helhet skärgård eller har för kommuns skärgårdsdel ordnats sådan kommunälsförvaltning som avses i kommunallagen (953/76), behöver något särskilt organ likväl inte tillsättas.

Skärgårdsnämnd har fem medlemmar. Av medlemmarna ävensom av suppleanterna skall minst tre vara stadigvarande bosatta i skärgården. På skärgårdsnämnd tillämpas i övrigt vad om kommunal nämnd är stadgat.

Nr 494

Majoriteten av medlemmarna i sektion eller kommission som handhar skärgårdsfrågor skall utgöras av personer som är stadigvarande bosatta i skärgården.

12 §

Miljövårdsbidrag

Inom ramen för statsförslaget kan åt ovan i 9 § avsedd kommun eller åt en i kommunal-lagen avsedd medlem av dylik kommun beviljas bidrag för åtgärder som gäller skydd av skärgårdens natur eller bevarande eller förbättrande av skärgårdens landskapsbild. Bidrag kan beviljas för åtgärder av nämnda slag också åt förening eller stiftelse som har till syfte att främja naturskyddet eller miljövården.

Bidraget beviljas av ministeriet för inrikes-ärendena på ansökan. På bidraget tillämpas bestämmelserna i statsrådets beslut om allmänna föreskrifter angående statsbidrag och -understöd (490/65).

13 §

Övriga stödåtgärder

Om övriga stödåtgärder, som behövs för att syftet med denna lag skall kunna nås, stadgas särskilt.

Nådendal den 26 juni 1981

Republikens President
URHO KEKKONEN

14 §

Skärgårdsdelegationen

För att bereda åtgärder som rör främjandet av skärgårdens utveckling samt för att följa åtgärdernas verkningar tillsätter statsrådet en skärgårdsdelegation i anslutning till statsrådets kansli.

Närmare stadganden om delegationen utfärdas genom förordning.

15 §

Bemyndigande att utfärda förordning

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag kan utfärdas genom förordning.

16 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 november 1981.

Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter kan vidtagas innan lagen träder i kraft.

Nr 495

Lag

om ändring av 11 § sjukförsäkringslagen

Given i Nådendal den 26 juni 1981

I enlighet med riksdagens beslut ändras 11 § 1 mom. sjukförsäkringslagen av den 4 juli 1963, sådant det lyder i lag av den 15 juni 1973 (496/73), som följer:

11 §

Ersättning för försäkrads resekostnader utges till det belopp, vartill kostnaderna för resan med anlitan- de av billigaste färd- sätt skulle ha belöpt sig. Har den försäkrade inte

Regeringens Proposition 23/81
Statsutsk. bet. 9/81
Stora utsk. bet. 15/81

Minister Eino Uusitalo